El Monestir de Sant Salvi de Cladells i l'Hospital de Nostra Senyora de Bellver

Josep Maria Mas i Solench

L'orde franciscà, fundat per Francesc d'Assís als inicis del segle XIII, arriba molt tard a la comarca de la Selva. Unes de les darreres fundacions de l'orde a Catalunya foren el Monestir de Sant Salvi de Cladells i l'Hospital de Santa Maria de Bellver, a Santa Coloma de Farners.

Aquesta comunicació és un resum d'un estudi més aprofundit sobre l'origen, la constitució, la vida i la dissolució d'aquestes comunitats, així com la seva influència a la capital de la Selva.

I

Sant Salvi de Cladells

En un dels vessants més frondosos del sector sud-oriental de les Guilleries, en el terme del que fou municipi de Sant Miquel de Cladells, transferit al de Santa Coloma de Farners l'any 1972, es troben les runes del Monestir de Sant Salvi de Cladells. És un indret enlairat damunt de la riera de Vallors, a una altitud de 500 m., a recés per les muntanyes al Nord i a l'Oest i obert d'horitzons a l'Est i al Sud. D'allí s'albiren el Montseny, Roca Guillera, la Serra de Farners i la plana de la Selva fins a l'horitzó marítim.

És una terra antiga, que, malgrat haver estat qualificada de solitària i feréstega, fou poblada mil anys enrera. En els seus entorns trobem l'església de Santa Margarida de Vallors (lloc citat l'any 886), consagrada el 1183; l'església de Sant Miquel de Cladells, del segle XII, la de Sant Iscle i Santa Victòria de Sauleda (lloc esmentat l'any 898), del segle XI, el Monestir de Sant Pere Cercada, fundat l'any 1136, l'ermita de Farners, consagrada l'any 1200, o la mateixa església de Santa Coloma de Farners, reconstruïda i consagrada l'any 950.

Per això no estranya que el lloc on encara avui ocupen les restes del Monestir, fos conegut abans del segle XIII, perquè consta que el 1290 ja hi havia allí una ermita o capella dedicada al bisbe i màrtir sant Salvi.

L'ermita

La fundació d'aquesta ermita o capella està envoltada, com moltes de les de la nostra terra, per una pietosa llegenda: En temps molt antic, uns bosquerols que procedents de Calàbria vingueren a treballar a la contrada, varen esculpir amb les pròpies eines de llenyataire, i durant les estones de lleure, una figura representant sant Salvi, la qual, en anar-se'n amagaren a la balma cavada a la soca d'un altívol pi.

Quan, temps després, els bosquerols tornaren novament a les nostres muntanyes, varen cercar la imatge toscament tallada que restava al mateix lloc. Per això llenyataires i pagesos prengueren l'acord d'erigir-hi una ermita i donar aixopluc i veneració a aquella imatge de sant Salvi que ja era objecte de devoció. Seria la capella que existia l'any 1290.

Aquesta ermita, aparentment modesta i perduda entre muntanyes fou objecte de devoció i enriquida amb moltes relíquies portades de Roma l'any 1591 i ben guardades en un reliquiari de plata daurada. També disposava d'una relíquia del mateix sant Salvi, gestionada, segons escriptura de 9 de maig de 1623, pel marquès d'Aitona, ambaixador prop de la Cúria romana, la qual va ésser confiada a fra Hipòlit de Barcelona per tal de fer-ne lliurament al Santuari del sant.

Això indica la vida pròspera d'una modesta ermita que a poc a poc es convertia en Santuari, al servei del qual hi havia uns donats i un prevere, que tenien cura dels pelegrins i del culte. Aquest Santuari seria la base sobre la qual s'establiria el Monestir.

El Monestir

Efectivament, el 12 de desembre de 1690, el senyor de la vila de Santa Coloma de Farners, Francesc de Bournonville, Perapertusa, Vilademany i Cruïlles, marquès de Rupit, propietari del Santuari de Sant Salvi, casa contigua i terres de la rodalia, en féu donació al provincial, fra Josep Medina, per tal d'establir-hi un convent d'observants.

La fundació, doncs, comportava la donació de l'església i la sagristia de Sant Salvi, amb els ornaments del culte així com també la casa annexa, per a ús dels religiosos, i les terres de l'entorn. La donació es feia efectiva en el lloc mateix, el 21 d'aquell mes, amb una cerimònia, presidida pel bisbe de Girona, fra Miquel de Pontic —de l'orde franciscà, home de gran activitat, que havia de fer construir també l'escalinata de la Catedral de Girona, que encara avui admirem—, i amb assistència del marquès de Rupit, els Pares Josep de Copons i Jacint Solà, lectors jubilats i ex-provincials —encarregats de l'ajust del negoci—, i Francesc Cisneros, apotecari de Santa Coloma i síndic apostòlic del nou convent. L'acta corresponent fou estesa per Francesc Morató, prevere, escrivà del vicariat de Girona, Joan Andreu, escrivà públic de

Girona i Joan Francesc Verneda, escrivà públic de Barcelona i de les baronies del senyor marquès de Rupit.

La cerimònia, que va revestir gran solemnitat, es va cloure am una missa oficiada pel pare Jaume Guilló, ex-definidor i guardià de Girona, i cantada pels religiosos assistents en la seva qualitat de fundadors del nou convent. La missa acabà amb una processó eucarística en la qual el senyor bisbe portava la Custòdia.

La construcció

Tot seguit s'iniciaren les obres de construcció del Monestir. Avui està molt destruït i sense sostre, però les parets mestres encara es mantenen. L'edificació obeeix a la següent descripció: la part del convent estava constituït per un pati de 25,25 m de llarg per 13,53 m d'ample, de N. a S. La cara oriental forma la senzilla façana del temple, acabada amb l'espadanya on figurarien les campanes. Al Sud, a nivell del pati, hi ha un porxo amb set arcs i els corresponents pilars quadrats; a l'Oest i a l'altura del primer pis, una galeria formada també per set arcs de pedra de mig punt i pilars de secció octogonal; a l'angle N.O. una ampla escalinata de pedra, i al pis del cantó N., una galeria de vuit arcs, també de pedra, semblant a l'anterior.

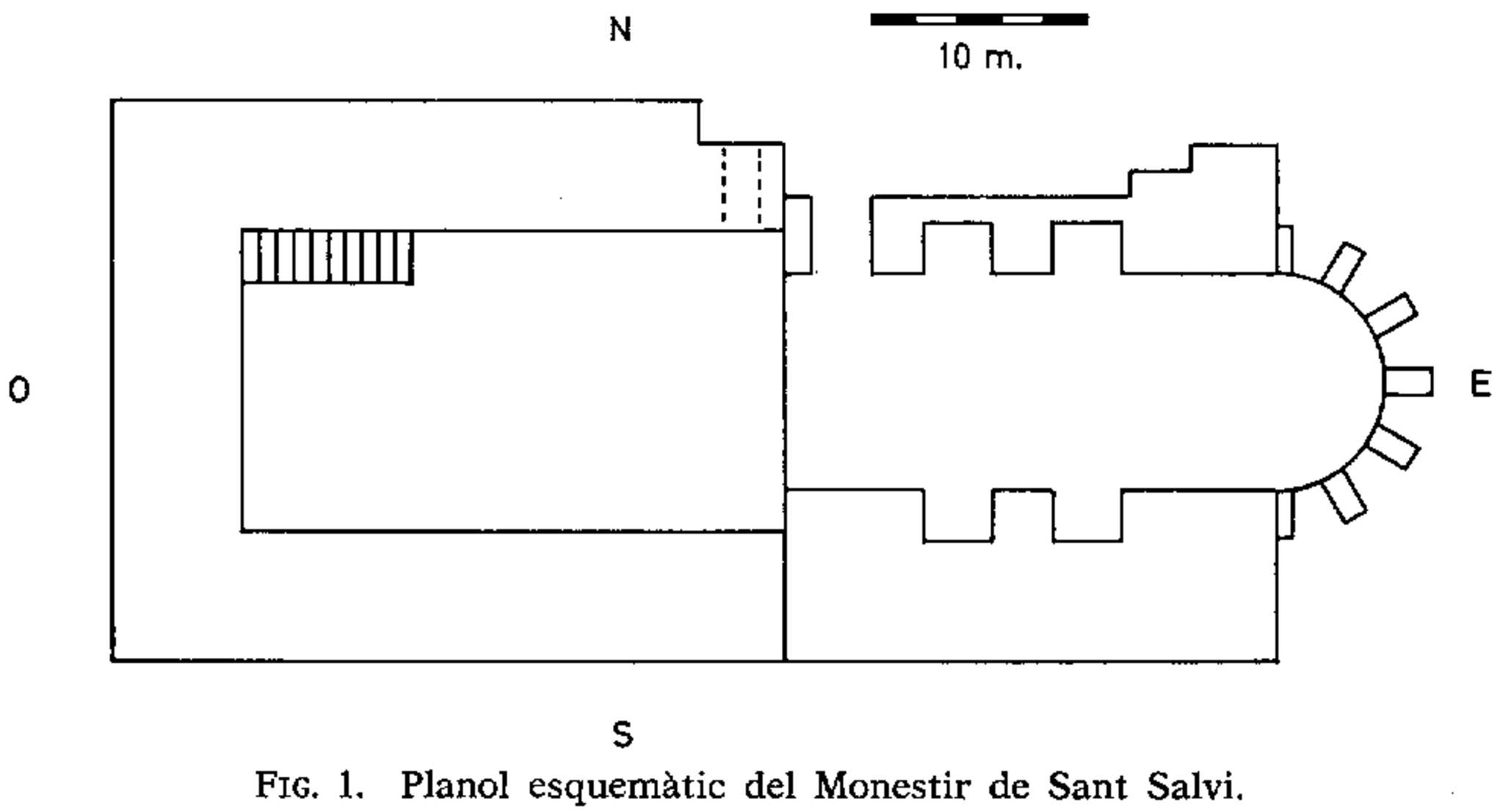

FIG. 1. Planol esquemàtic del Monestir de Sant Salvi.

Al frontis de l'església hi ha una fornícula en la qual en un altre temps hi havia una imatge. A la part inferior d'aquesta fornícula hi havia també un escut d'armes, avui desaparegut, amb la llegenda:

«Sr. Duque de Huyjar anyo 1810»

El temple feia 28,20 m de llarg per 9,85 m d'ample, i 3,60 m de fons les capelles laterals, dues a cada costat. L'absis, de forma gòtica semipoligonal, de

cinc costats, amb arestes que en altre temps confluïen a una clau central. A l'exterior encara es poden veure els contraforts.

L'altar major estava presidit per la imatge de sant Salvi que a un costat tenia les imatges de sant Bernardí de Sena i santa Sabina, i a l'altre, sant Bonaventura i santa Clara. Altres altars estaven dedicats a sant Francesc, al Sant Crist i a sant Antoni de Pàdua. La peça artísticament millor sembla que era la pica d'aigua beneita.

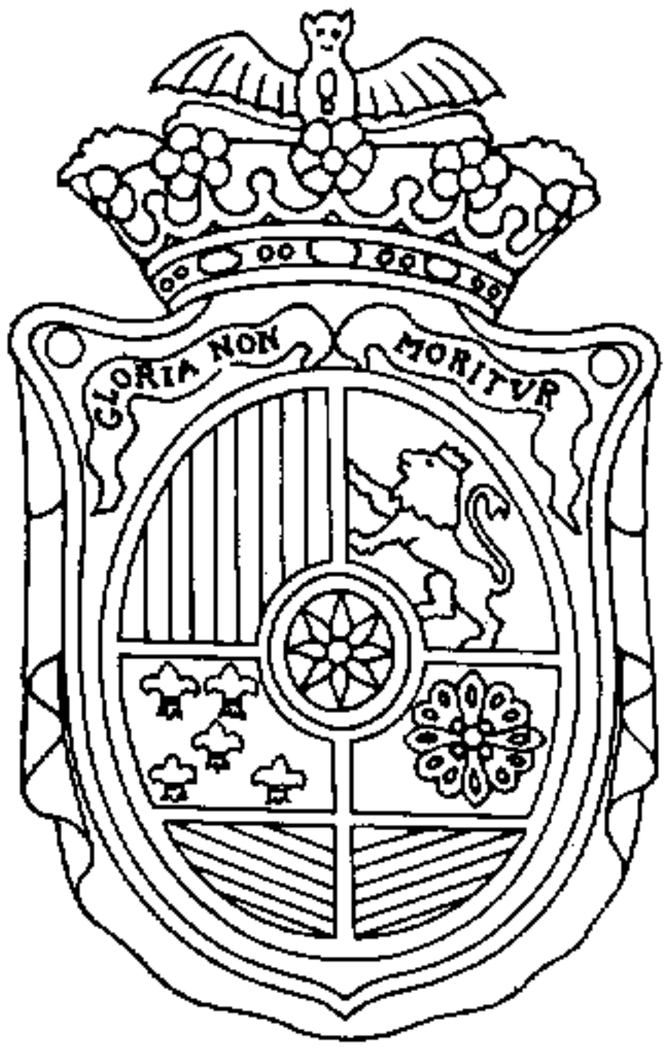

FIG. 2. Dibuix de l'escut d'armes del Duc d'Hixar, tal com figurava en la làpida commemorativa del vestibul de l'antic hospital —del carrer de Sant Sebastià—, avui guardada al Museu de Santa Coloma de Farners.

En diverses dependències del Monestir i sobretot a la Sagristia hi havia algun mobiliari d'un cert valor. Potser al refectori, situat al costat dret mirant al temple, hi havia les peces que avui consideraríem artísticament més importants: una taula de pedra d'una sola peça procedent d'un altar antic i un llarg respatller de mosaics de 6,10 m de llarg per 0,75 d'ample, representant oficis i animals.

Els mosaics varen desaparèixer desgraciadament poc abans de l'any 1898, força després d'haver estat abandonat el convent, segons testimoni dels antics masovers, que succeïren els frares.

II

Nostra Senyora de Bellver

No havia transcorregut encara un mes de la fundació del Monestir de Sant Salvi, quan el 3 de gener de 1691 una donació venia a obrir una nova perspectiva al monestir recentment fundat: Salvi Finestres, pagès i propietari del mas Finestres de Santa Coloma de Farners, feia donació, pura i simple, *inter vivos*, al pare Jacint Solà, lector jubilat, ex-provincial dels franciscans de l'observança i als seus successors, de la capella denominada Santa Maria de Bellver, de Santa Coloma de Farners, amb tots els seus ornaments i la terra annexa, situada al carrer del Raval, fins la casa de Dalmau Surós i

d'aquí a la de Sebastià Iglésies i després, seguint la riera de Castanyet, més tard també coneguda per la «dels frares». Aquesta donació era feta per devoció i amb el desig de facilitar assistència i consol als religiosos malalts de Sant Salvi, així com als veïns de Santa Coloma, oferint-los un hospital amb metges, cirurgians i medecines.

La Capella

També la procedència de la Verge de Bellver ens ha arribat envoltada d'aires de llegenda. Prop del castell anomenat de Bellver —avui totalment desaparegut i de difícil localització— que hi havia a un quart de camí de la vila, acostumaven a pasturar uns bous propietat de Can Lladó, casa de pagès veïna, i l'esdeveniment, tal com el conta el pare Camós, es com segueix: un bou feia repetides vegades el mateix camí, anant i venint, d'un determinat lloc on bramulava fortament. La curiositat va impulsar una pastoreta a acudir al lloc, on va trobar, en una mena de capella formada entre roques, una imatge de la Verge, la qual, pel paratge en què es trobava, va ésser anomenada Mare de Déu de Bellver, i les roques que l'amagaven, segons tradició, les «roques de la Mare de Déu».

Es tractava d'una imatge que representava la Verge asseguda, la qual duia a la mà dreta un pomet de flors, mentre amb l'esquera aguantava el nen Jesús, que seia a la seva falda. Aquest sostenia un llibre amb la mà esquerra i amb la dreta impartia la benedicció.

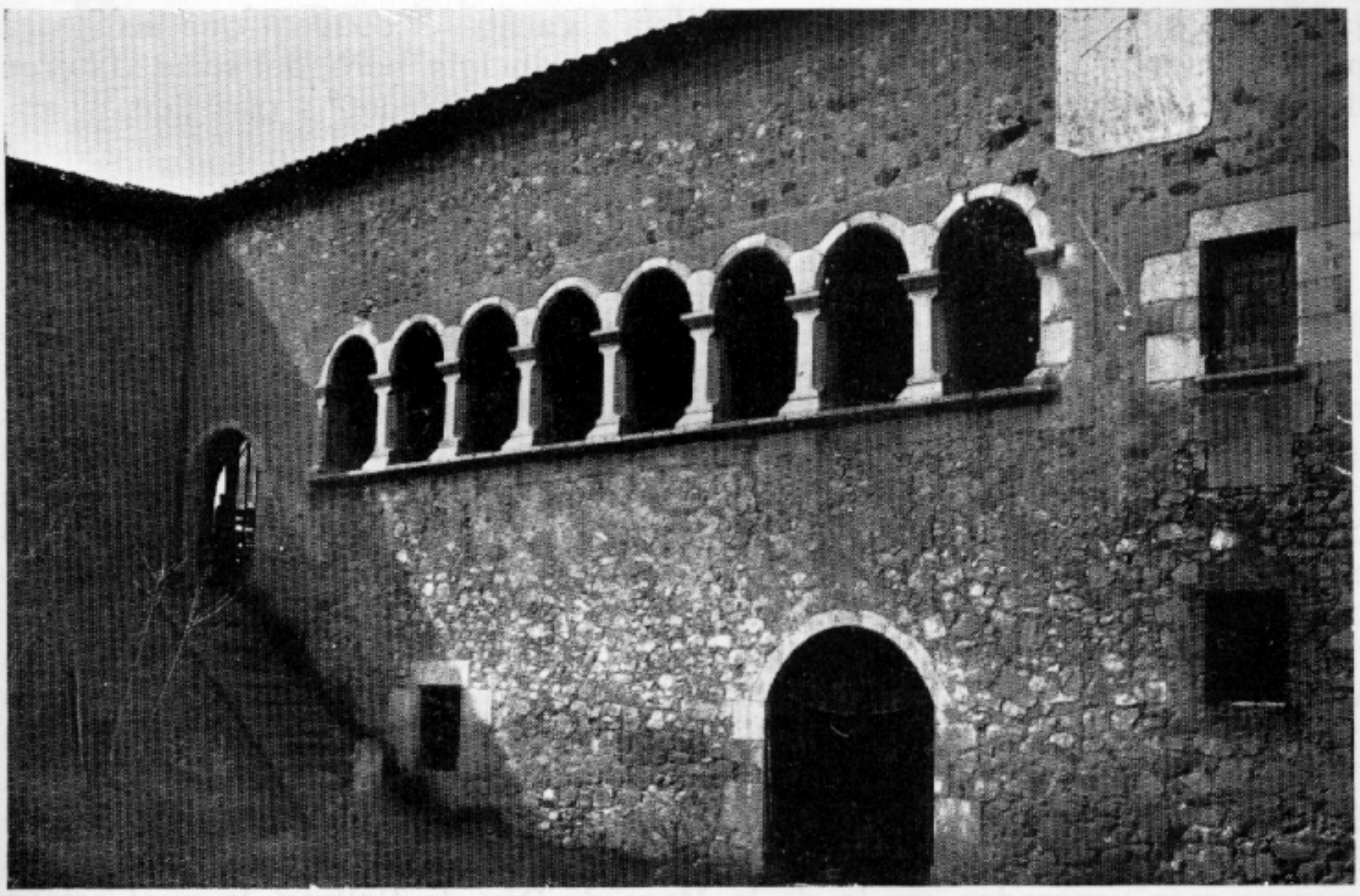

FIG. 3. Escalinata i galeria de l'interior del pati del Monestir de Sant Salvi de Cladells.

Aquesta imatge, fou recollida amb devoció pel senyor rector i portada en processó a l'església parroquial, on fou objecte de culte, fins que, un avantpassat de Salvi Finestres, féu bastir una església, a les afores de la vila, al Raval, on des de l'any 1618 fou guardada la Verge. La festa que en tal oportunitat se celebrà devia ser solemne perquè foren publicades unes «Coblas a Nostra Senyora de Bellver, la qual ses trobada en lo terme de Santa Coloma de Farners», compostes per Pere Spigol i de Vern Tallat «en quiscun drets Doctor» i estampades a Girona per Gaspar Garrich. En transcrivim la tornada:

«Pus que sou de tot Senyora
y teniu llarch lo poder:
Siau nostra protectora
mare de Déu de Bellver»

L'Hospici

Passaren els anys i malgrat que alguns frares vivien ja en una construcció al costat de la capella, l'edificació de l'infermeria i el corresponent convent no tirava endavant. El 15 de gener de 1735, Josep Finestres, successor de Salvi Finestres, fundador de l'hospici, fa una nova donació als frares, d'una peça de terra immediata a la Capella. El mateix dia es col·loca la primera pedra del nou edifici i comença definitivament la seva construcció.

Els frares, encara que pocs, ja hi vivien i ajudaven a les tasques parroquials segons que es dedueix d'un acord establert l'any 1740, segons el qual podien practicar funcions, tenir Santíssim i administrar els Sant Olis. A mitjan segle XVIII s'erigeix una nova església i s'acaba el convent que aixopluga permanentment cinc sacerdots i dos llecs. A principis, però, del segle XIX eren deu els religiosos que habitaven el convent: set sacerdots i tres donats.

L'edifici

Estava situat a la cantonada nord del carrer del Raval, gairebé en la confluència de la riera de Castanyet —després coneguda també per la «dels frares», justament a causa del convent—. La construcció de l'edifici seguia la mateixa línia del carrer i constava de planta baixa i dos pisos. El convent girava entorn d'un claustre de pilars de secció quadrada i arcs, en el qual no mancava el característic pou en un costat. A la part oposada al carrer, al cantó Nord, hi havia el temple. Un corredor el comunicava expressament amb el carrer. Tota la construcció era d'obra arrebossada, senzilla i sense ornamentació, d'acord amb l'arquitectura sòbria de l'època.

L'església era d'una sola nau, amb un retaule a l'altar major dedicat a la Verge dels Àngels. Hi havia tres altars a cada costat. Des del presbiteri, els de la dreta estaven dedicats a sant Benet de Palerm, a sant Antoni de Pàdua i al beat Salvador d'Horta —ja que no fou proclamat sant fins l'any 1937—. Els de l'esquerre estaven dedicats a la Mare de Déu de Bellver, a la Tercera Regla, amb el Santíssim i el Sant Crist, i a sant Francesc d'Assís. Una de les imatges més venerades era la de la Mare de Déu de Bellver, la qual estava acompanyada en el seu altar per les imatges de santa Isabel reina i sant Lluís rei.

COBLAS DE NOSTRA SENYORA DE BELLVER LA QVAL SES TROBADA EN LO Terme de santa Coloma de Farnès.

Composades per Pere Spigol y de Vern Tallat en quisevn drets Doctor.

DVS que sou de tot Senyora
y remu llarch lo podèr
siau nostra protectora
mare de Deu de Belluèr.

En vna montanya gran
estaueu vos retirada
ahont molta gent y van
a veure vostra posada
vos sou la remediadora
quens valeu en lo quefer
siau nostra procectora
mare de Deu de Belluèr.

Cosa es molt singular
y digna de gran memoria
voleruos manifestar
per vn bou, Reyna de gloria
cridant estaua tot ora
que fonch ell lo pregoner
siau nostra protectora
mare de Deu de Belluèr.

En lo castell de Belluér
mes alt de santa Coloma
vostra abitacio va esser
en coua molt petitona
guardaunos Emperadora
del enemich Llucifer
siau nostra protectora
mare de Deu de Belluèr.

Per tenir en reuerencia
a vna rosa tant bella
volguè la diuina essencia
queus fessen esta capella
feu llum a gent pecadora
veuran del cel lo carrer
siau nostra protectora
mare de Deu de Belluèr.

Al malalt qui en vos confia
vus reclama de bon cor
siauli amparo y guià
dauli del cel lo tesor
siauli aiudadora
deuant de Deu verdader
siau nostra protectora
mare de Deu de Belluèr.

En lo terme en que estàu
guardaulo de tot perill
y en mar qualseuol nau
suplicautne à vostron fill
tota la gent queus adora
y qualseuol mariner
siau nostra protectora
mare de Deu de Belluèr.

Remediaunos Senyora
feunos del cel heretèr
siau nostra protectora
mare de Deu de Belluèr.

Vers. Ora pro nobis sancta Dei genitrix. Resp. Vt digni efficiamur promissionibus Christi.

ORE MVS.

CONcede nos famulos tuos, quæsumus, Domine Deus, perpetua mentis & corporis sanitate gaudere: & gloriosa beatæ Mariæ semper Virginis intercessione, à præsenti liberari tristitia, & æterna perfrui lætitia. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Ab llicencia estampades en Gerona, en la Estampa de Gaspar Garrich. Any 1618.

FIG. 4. Facsimil de les *Coblas a Nostra Senyora de Bellver,* «els goigs catalans més antics que coneixem descriptius de troballes d'imatges» (Amades-Colomines).

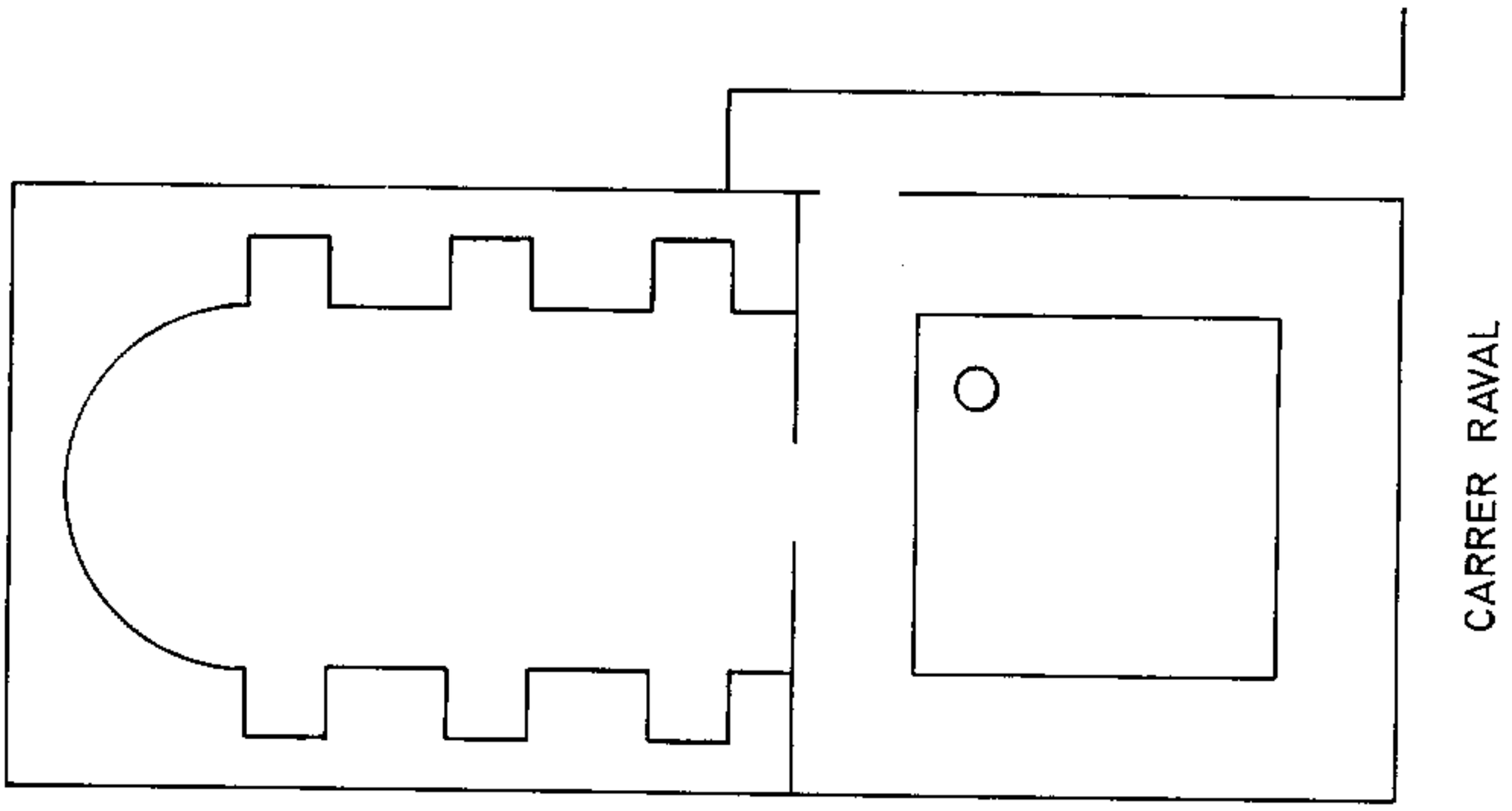

FIG. 5. Planol esquemàtic de l'Hospital, Convent i Església de la Mare de Déu de Bellver.

El refectori estava adornat per un respatller de rajoles. A la part posterior de l'edifici hi havia un hort de gairebé dues vessanes.

Dintre l'orde franciscà, Nostra Senyora de Bellver no tenia gaire importància, per això se la denominava només Hospici, dependent del Monestir de Sant Salvi i el superior era anomenat President.

III

La vida

El convent de Sant Salvi i l'Hospici de Bellver seguiren una via paral·lela. Durant el segle XVIII la vida no fou pròspera però transcorregué sense massa dificultats. Divuit religiosos habitaven el Monestir. Les terres donades a Sant Salvi pel marquès de Rupit tenien una extensió de 96 vessanes de bosc, de rendiment escàs, que no arribava ni de bon tros a sostenir les necessitats del convent. Però la comarca gaudia d'una certa prosperitat. Santa Coloma de Farners passava dels 823 habitants el 1718 als 2.425 el 1787, símptoma d'una època de benestar.
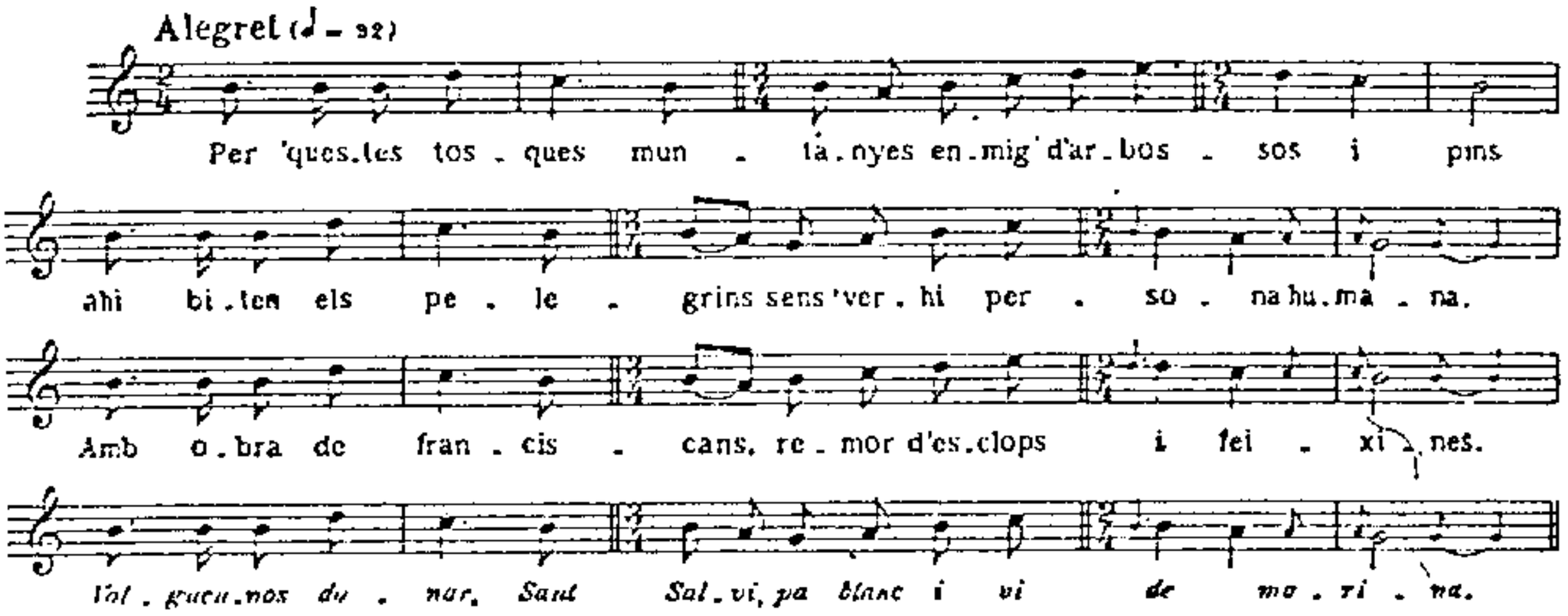
Les complicacions sorgeixen a començaments del segle XIX. Els frares sovint haurien de demanar protecció i ajuda al fundador. Així consta que el 1803 el duc d'Hixar, marquès d'Oranes i comte d'Aranda, successor del marquès de Rupit concedeix una almoina anyal de 200 lliures per tal d'ésser invertides en el subministre diari del pa que rebien d'una fleca de Santa Coloma. Però és sobretot en l'época de la invasió francesa quan els temps són

més adversos. Sant Salvi és saquejat diverses vegades i en una d'elles incendiat. Els frares s'han de dispersar i alguns troben la mort a mans dels invasors. Semblantment, a l'hospici de Bellver fan malbé tot el poc de bo que hi havia i és destruïda o perduda la imatge de la Mare de Déu de Bellver i desmantellat l'orgue. La mateixa església parroquial de Santa Coloma de Farners que es trobava amb les obres d'ampliació del presbiteri a mig fer, pateix igualment les conseqüències de la invasió. L'ermita de Farners també és saquejada i la imatge salvada gràcies als hereus de Can Planes. Molts colomencs han d'allunyar-se de casa seva i refugiar-se a pobles veïns pel temor als invasors. Aquesta fugida, segons la documentació de l'època, fou molt important, entre el juny de 1809 i el març de 1810, i sembla que força colomencs varen trobar la mort fora de casa seva. Durant aquest període els frares de Sant Salvi tenien cura dels feligresos de les parròquies veïnes.

Després de la invasió francesa ambdues comunitats tingueren moltes dificultats. Les almoines del duc d'Hixar no arribaven, a causa dels temps de calamitats que es vivien. El 30 de setembre de 1815 el pare Iscle Masferrer, Guardià de Sant Salvi, insisteix prop de l'apoderat del duc, en lletra en la qual expressa que «els efectes de la guerra ens han disminuït i empitjorat l'arribada del pa». Les almoines són esporàdiques i acaben definitivament el 1821, encara que el guardià insisteix prop del duc l'any 1827 i el 1828. Mentrestant havien sorgit uns goigs populars dedicats a Sant Salvi i concebuts amb un cert humor. Encara són recollits de viva veu, de molts colomencs que els coneixen, als començaments dels anys vint per l'Obra del Cançoner de Catalunya. La tornada diu:

«Vulgueu-nos donar sant Salvi,
pa blanc i vi de marina».*

* Reproduim la música i la lletra dels *Goigs de Sant Salvi,* tal com foren transcrits per Joan Llongueres i Joan Tomàs en les recerques que realitzaren a la nostra comarca:

Segueix a la pàg. següent

La dissolució

Els temps havien d'empitjorar encara. La llei de 25 d'octubre de 1820 suprimia a Espanya més de 300 monestirs. Curiosament, però, la Reial Ordre del 16 de maig de 1821, deixa subsistents els Convents que ens ocupen: «... ha venido S.M. a resolver que subsistan... en Santa Coloma de Farners los de franciscanos...».

Amb una vida molt minsa continuen els dos convents, mig enrunats, com a conseqüència dels avatars passats. No han tingut temps de refer-se quan arriben les lleis desamortitzadores de l'any 1835. Els frares són dispersats, el Monestir de Sant Salvi abandonat —sembla que alguns frares passen després a les files carlistes— i l'Hospital de Nostra Senyora de Bellver —que durant la primera guerra carlista serveix de parròquia, per estar aquesta ocupada pels combatents que la utilitzen com a fort— és totalment enderrocat el 1836. Segons consta, foren les rancúnies dels liberals, les que impulsaven a no deixar res dempeus.

El Monestir de Sant Salvi, a través d'unes complicades transaccions, passa a ser propietat dels pares Agustins de Calella de Mar, on es conserva l'arxiu fins a la guerra civil de 1936 en què és destruït. La terra que resta de l'Hospital de Bellver és adquirida per Narcís de Prat, un dels compradors gironins més importants dels béns desamortitzats, en escriptures de 21 de juliol de 1841 pel preu de 12.000 rals l'hort i 1.090 el solar del convent i església.

Per 'questes tosques muntanyes
enmig d'arbossos i pins
a hi 'biten els pelegrins
sens 'ver-hi persona humana.
Amb obra de franciscans,
remor d'esclops i feixines.

Vulgueu-nos donar, Sant Salvi,
pa blanc i vi de marina.

Oh Sant Salvi gloriós,
ho saben vostres devots
d'aquella ratapinyada
que vos nià en els esclops.
La teniu ben recaptada,
més de trenta en féu de cria.

Vulgueu-nos donar, Sant Salvi,
pa blanc i vi de marina.

Mó n'anem de nostres cases,
anem tots atropellats.
'Nem amb les alforges plenes
de castanyes i alguns naps.
Anem tots atropellats
amb una pudor que emmetzina.

Vulgueu-nos donar, Sant Salvi,
pa blanc i vi de marina.

Nostra clausura és tan gran
que no es pot aponderar.
Les noies fins a la celda
mos venen a visitar;
nos ensenyen de ballar
hasta la xinxirinxina.

Vulgueu-nos donar, Sant Salvi,
pa blanc i vi de marina.

Pels rosers d'aquestos llocs
mos en anem a ballar.
Per nosaltres la sardana,
pel Gurdià el quantrapàs.
Les gorges dels homes van
i el llop toca la clarina.

Vulgueu-nos donar, Sant Salvi,
pa blanc i vi de marina.

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
La jove del «Subirà»
baixava amb la mantellina.

Vulgueu-nos donar, Sant Salvi,
pa blanc i vi de marina.

Així acaba la història de l'orde franciscà a la comarca de la Selva. D'una comunitat que durà 150 anys escassos, només en resten les runes del convent i la nostàlgia dels versos que el 1906 li dedicava Dalmau Carles:

«Veu el desert cenobi del benaurat Sant Salvi
voltat de camps verdosos, ahir esplet de flors,
roser de pau ditxosa robat a la encontrada,
ramells de olors divinas marcit per la dissort».

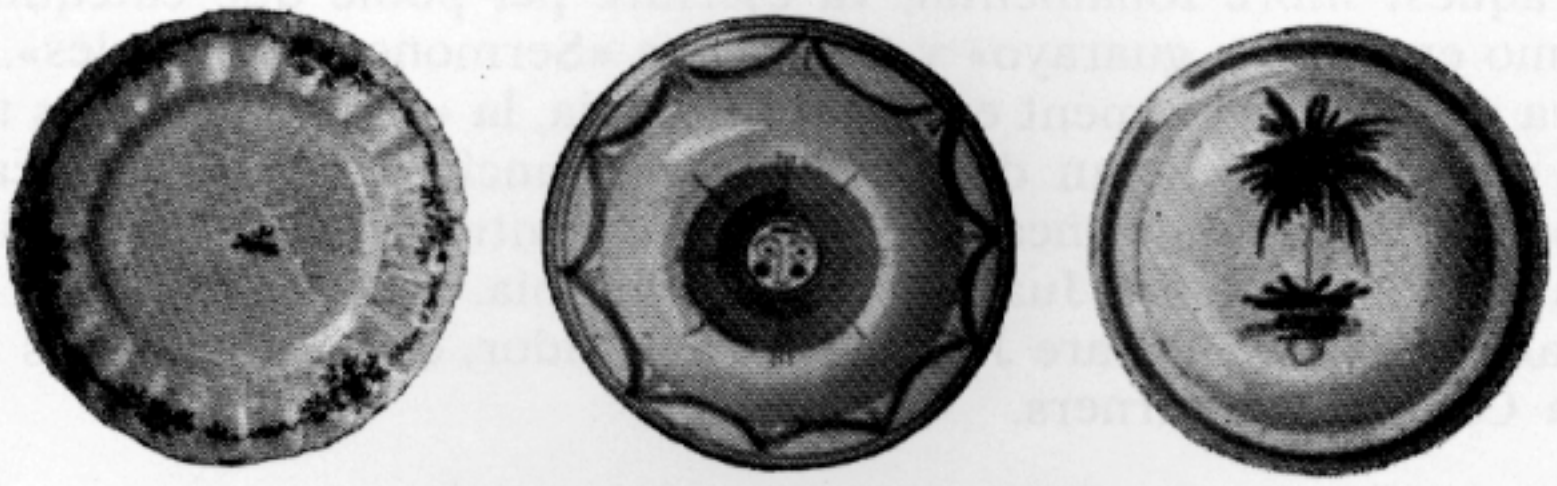

FIG. 6. Mostra de plats procedents de la vaixella de l'Hospital de Bellver, ara propietat de la família Borrell. Els frares, quan varen abandonar el convent, repartiren entre els veïns tot el que consideraren que tenia quelcom de valor.

IV

L'orde franciscà i els colomencs

Com hem vist, l'estada dels franciscans despertà entre els nostres avantpassats fervors i odis. Encara que l'hospital de Nostra Senyora de Bellver va ésser ràpidament derruït, no es pot negar que la presència de l'orde de Sant Francesc no deixés un solc favorable en la devoció de la gent de Santa Coloma, que l'any 1567 havia vist néixer Salvador, després conegut per d'Horta, un dels sants franciscans més populars.

Alguns fills de Santa Coloma sentiren la vocació franciscana —com el P. Esteve Tapis o el P. Josep Amat—, però no podem pas establir ara la nòmina de tots ells. Deixem aquí constància d'un dels més il·lustres franciscans colomencs:

Josep Cors i Teixidor, colomenc il·lustre

Era batejat a la parròquia de Santa Coloma de Farners, el 27 de setembre de 1813, amb els noms de Josep, Joan i Salvador, i havia nascut la matinada d'aquell mateix dia. Entrà a l'orde de Sant Francesc al convent de Girona, el dia 1 d'octubre de 1822. L'any 1835 en promulgar-se les lleis desamortitzadores, Josep Cors, que tenia vint-i-dos anys, es trobava al convent de Berga, dedicat a l'estudi de la Filosofia. L'any 1837 s'enrolava a les missions americanes i emprenia viatge a Bolívia per integrar-se al col·legi de Sucre. Des d'un primer inici és destinat a missionar les tribus guaraies, derivades de les tupiguaraní, que habitaven al Nord del Paraguai, però que vers el segle XVI emigraren a l'Est de Bolívia. Els guaraies es caracteritzen per les seves barbes patriarcals.

L'any 1840, després d'haver cantat missa a Sucre, es va traslladar, juntament amb el seu company pare Manuel Vuidez, al Col·legi de Tarata per ajudar al pare Lacueva. El pare Cors va viure entre els indis guaraies durant quaranta anys i va morir al Col·legi de Sucre el 19 de juny de 1878.

Pensava que per evangelitzar les tribus que li havien encomanat, el que primer li calia era integrar-se amb ells i conèixer la seva llengua, i no solament ho va fer sinó que va deixar a la posteritat la primera gramàtica i diccionari de la llengua guaraia «Arte y diccionario de la lengua guaraya» i al costat d'aquest llibre fonamental, va escriure pel poble que catequitzava un «Catecismo en idioma guarayo» y també uns «Sermones doctrinales». Paral·lelament va escriure, igualment en idioma guaraia, la «Història» de les missions.

Fou considerat com un dels missioners franciscans més destacats, sempre disposat, treballador incansable, que va contribuir a la fundació de les missions de Yagaurú, San Juan de Pirai i Numbia.

Cal afegir, doncs, el pare Josep Cors i Teixidor, a la llista de fills il·lustres de Santa Coloma de Farners.

Fonts consultades

AMADES, Joan i COLOMINES, Josep: *Imatgeria Popular Catalana. Els Goigs* (2 vols.). Barcelona, 1939.

Archivo Parroquial de Santa Coloma de Farners.

Armario del Instituto de Estudios Gerundenses.

BARRAQUER Y ROVIRALTA, Cayetano: *Los religiosos en Catalunya durante la primera mitad del siglo XIX.* Barcelonaa, 1915.

Id.: *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX.* Barcelona, 1906.

Biblioteca de Catalunya.

CAMÓS, Narciso: *Jardín de María,* Libro 3. Obispado de Gerona, 1772.

CONSTANT, Lluís: *Girona, Bisbat Marià.* Barcelona, 1954.

Fundació Concepció Rabell: *Cançoner popular de Catalunya,* vol. I. Barcelona, 1926.

Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1979.

MADOZ, Pascual: *Diccionario Geográrco-Estadístico-Histórico de España y sus posesiones de ultramar.* Madrid, 1849.

MILLÁS I VILACROSA, J. M.; RABASSA, Francisco: *Historia de Santa Coloma de Farnés y su comarca.* Sta. Coloma de Farners, 1951.

MONTSALVATGE Y FORSAS, Francisco: *Nomenclátor Histórico.* Olot, 1908.

Revista *La Selva.* Santa Coloma de Farners, 1949-1951.

SANAHUJA, Pedro: *Historia de la Seráfica Provincia de Cataluña.* Barcelona, 1959.

SIMÓN SEGURA, Francisco: *Contribución al estudio de la Desamortización en España. La desamortización de Mendizábal en la provincia de Gerona.* Madrid, 1969.

SOLDEVILA, Ferran: *Història de Catalunya,* 1933.

VILLANUEVA, Jaime: *Viaje Literario a las Iglesias de España.* Madrid, 1850.